

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

**СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ
В УКРАЇНІ ТА СВІТІ:
ІСТОРІЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Матеріали
ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції

(Суми, 29 квітня 2022 року)

Суми
2022

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Власенко В. М., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Гончаренко А. В., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Дегтярьов С. І., д-р іст. наук (Сумський державний університет);
Зякун А. І., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Льницький В. І., д-р іст. наук (Дрогобицький державний педагогічний університет ім. І. Франка);
Каганов Ю. О., д-р іст. наук (Запорізький національний університет);
Камьонка М., д-р габ. (Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Польща);
Король В. М., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Котляр Ю. В., д-р іст. наук (Чорноморський національний університет ім. П. Могили, м. Миколаїв);
Куліш А. М., д-р юрид. наук (Сумський державний університет);
Лебідь А. Є., д-р філос. наук (Сумський державний університет);
Лобко Н. В., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Нестеренко В. А., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Черкасов А. А., д-р іст. наук (Cherkas Global University, США).

Видання рекомендоване до друку рішенням вченої ради
Навчально-наукового інституту права СумДУ
(протокол № 9 від 16.06.2022 р.)

Суспільно-політичні процеси в Україні та світі: історія, проблеми, перспективи : матер. ІХ Всеукр. наук.-практ. конф. (Суми, 29 квітня 2022 р.) / ред. колегія : В. М. Власенко, А. В. Гончаренко, С. І. Дегтярьов та ін. – Суми : Сумський державний університет, 2022. – 433 с.

До збірника увійшли наукові статті та повідомлення викладачів, студентів, учених та аспірантів ЗВО і наукових установ, виголошені в рамках ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції «Суспільно-політичні процеси в Україні та світі: історія, проблеми, перспективи» (Посвідчення УкрІНТЕІ № 1022 від 20 грудня 2021 р.), присвяченої актуальним питанням суспільно-гуманітарних наук.

© Сумський державний університет, 2022

КУЛЬТУРА ТА СУСПІЛЬСТВО: МИНУЛЕ І СУЧАСНІСТЬ

БІБІК Максим Олександрович

студент, гр. ІС-91,

Сумський державний університет

(наук. керівник – к.і.н., доц. Лобко Н.В.)

Меценатська діяльність Євгена Чикаленка

Кінець ХІХ - початок ХХ ст. став для українців періодом, коли визначалася доля народу та його право на існування як окремої нації. Незважаючи на тиск, який владні кола Російської та Австро-Угорської імперій чинили по відношенню до українського національного відродження, серед українців знайшлися люди, які готові були віддати своє життя та кошти на користь своєї Батьківщини.

Саме таким був Євген Харламович Чикаленко відомий громадський діяч, благодійник, меценат української культури, успішний агроном, видавець, публіцист, один із ініціаторів скликання Центральної Ради.

Свою громадську діяльність він розпочав, навчаючись у Харківському університеті. У квітні 1885 року він був заарештований і виключений з університету за участь в студентській драгоманівській «Громаді». Засуджений на п'ять років перебування під наглядом поліції без права проживання в великих містах імперії. Тому місцем п'ятирічного заслання стали Перешори, де Є. Чикаленко прожив десять років, успішно займаючись сільським господарством. У своєму маєтку запроваджує

найсучаснішу агрокультуру, застосовує машини, здійснює селекцію худоби. Набувши певного досвіду господарювання, Є. Чикаленко проинявся ідеєю популяризації агрономічних знань серед селянства [1].

Він є автором 7 книг на сільськогосподарську тематику, які мали величезний успіх у селянства. Це - «Розмова про сільське господарство. Чорний пар, плодозміни і сіяна трава», «Худоба: коні, скотина, свині, вівці», «Розмова», «Сіяні трави, кукурудза і бур'яни», «Виноград», «Сад», «Лад у полі».

Саме завдяки успішній сільськогосподарській діяльності йому вдалося створити свій капітал. Євген Чикаленко подарував селянам шмат землі й хату для школи. Більше того, він домогся того, що священник, який керував церковно-приходською школою і не визнавав потреби в українській мові, почав організовувати читання українських книжок та був присутнім на вечірках, де співали народних пісень. У Перешорах Є. Чикаленко заснував бібліотеку для селян, придбавши багато книг.

Від 1894 року сім'я Чикаленків мешкає в Одесі. Тут Євген Харлампович стає членом української Громади і бере активну участь у її діяльності, а також допомагає видавати часопис «По морю й по суше»; власним коштом видав збірку «300 найкращих українських пісень», які були ним зібрані й допрацьовані у юнацькі роки.

Коли у 1895 році померла восьмирічна донька Євгенія, Чикаленко вирішив усі кошти, які б мали скласти її посаг, віддати на громадські цілі і таким чином вшанувати її пам'ять. В такий неприємний спосіб

меценатська діяльність Є. Чикаленка переходить на новий рівень.

«Любити Україну треба не тільки до глибини душі, а й до глибини кишені», – ці слова стали принципом його життя [2, с. 68].

Спочатку він пожертвував редакції журналу «Киевская старовина» одну тисячу рублів як премію за найкраще написану популярну історію України. Крім того, взяв на себе оплату авторських гонорарів у цьому журналі, підтримуючи таким чином Б. Грінченка, Д. Яворницького, М. Коцюбинського та ін.

Власним коштом у 1896 р. Є. Чикаленко організував при Науковому товаристві імені Т. Г. Шевченка у Львові фонд імені Данила Мордовця – для допомоги українським письменникам. Благодійник фінансував тижневик «Селянин» Революційної української партії у Львові.

На гроші Є. Чикаленка у Львові друком з'явився «Російсько-український словарь» (1893-1898) українського письменника і лексикографа М. Уманця-Комарова. Також він сприяв виданню знакового для України двотомного роману «Чорна рада» П. Куліша. Євген Харлампійович допомагав І. Франку, О. Кобилянській, А. Тесленку, В. Винниченку, М. Коцюбинському та іншим літераторам.

Восени 1900 року Є. Чикаленко переїжджає до Києва. Тут був прийнятий до київської «Старої громади». Значну частину своїх статків Є. Чикаленко починає витратити на українську справу. Він перераховував великі кошти на функціонування Наукового товариства імені Тараса Григоровича Шевченка у Львові. У 1904 році фінансував літні університетські курси для галицьких студентів. У

1902-1904 роках, коли М. С. Грушевський закликав через громадськість до збирання коштів на будівництво Академічного дому у Львові, Євген Чикаленко виділив на це 25 тисяч рублів з умовою надання там кімнат насамперед студентам з Наддніпрянської України.

В 1903 р. передав для Револуційної української партії тисячу рублів, на які вона випускала тижневик «Селянин».

1905 року, у розпал російської революції, перед українцями постало завдання організації щоденної національної газети. Спочатку газета виходила під назвою «Громадська думка», а з вересня 1906 – «Рада». Її одноосібним видавцем став Є. Чикаленко (йому допомагали В. Симиренко та Л. Жебуньов). Він уважав, що «Рада» – «се єдиний щоденний часопис в Україні, який будить національну свідомість і смерть його була б для нас другим Берестечком» [9]. Для матеріальної підтримки газети доводилось продати частину землі у Перешорах, щоб виручені 10 тисяч рублів вкласти у газету. Часопис виходив до початку Першої світової війни.

У 1907-1909 рр. Є. Чикаленко долучався до гуртка однодумців, які сприяли створенню безпрецедентного для Наддніпрянщини чотиритомного «Словаря української мови» Бориса Грінченка на 68 тисяч слів.

Меценат опікувався і хворим Іваном Франком, збираючи для нього кошти і надаючи власні. У листі до Івана Франка 20 лютого 1909 року писав: «..Ви не повірите мені, коли я Вам скажу, що вже з Нового року я живу в борг... Всі запаси, які були, поглинула «Рада», і я мушу позичатися до нового врожаю. Щодо моїх знайомих, то

майже всі вони ніяких грошей не мають, а хто має, у того не вирвеш ні на які цілі» .

За проукраїнську позицію і громадянську діяльність зазнає переслідувань. 1919 року він назавжди покидає Перешори, через Польщу й Австрію дістається до тодішньої Чехословаччини й починає звідти допомагати українській громаді.

Отже, Євген Чикаленко все своє життя переймався проблемами збереження та розвитку української культури. Розуміючи ключове значення власної культури для національного відродження він майже весь свій статок він віддавав на популяризацію української культури. Він є прикладом для сучасних українців, а особливо для верхівки суспільства, бо остаточне формування української нації не відбулося й до сьогодні.

1. Корнієнко К. В. Євген Чикаленко: діяльність на ниві аграрного просвітництва // Інтелігенція і влада. Сер. Історія : громад.-політ. наук. зб. Одеса, 2015. Вип. 32. С. 410-419.

2. Чикаленко Є. Щоденник (1907–1917). Київ: Темпора, 2011. 480 с.

3. Чикаленко Є. Щоденник (1918–1919). Київ: Темпора, 2011. 424 с.

4. Чикаленко Євген. Щоденник (1921) / Упорядкув., передм. та комент. І. Старовойтенко. Київ: Темпора, 2015. 484 с.

5. Чикаленко Є. Спогади (1861–1907). Київ: Темпора, 2003. 416 с.